Okuma: Metinleri Karşılaştırma, Sınıflandırma, Dil İşlevleri ve Üslup

TDE2.2. "Sözün İnceliği" temasında ele alınan metinlerde anlam oluşturabilme

HATIRLAYALIM

- Metinler gerçeklikle ilişkilerine göre: Sanatsal (edebî) ve öğretici metinler olarak ikiye ayrılır.
- Dilin işlevleri: Göndergesel, heyecana bağlı, alıcıyı harekete geçirme, kanalı kontrol, dil ötesi ve şiirseldir.
- Üslup, bir yazarın duygu ve düşüncelerini anlatırken seçtiği sözcükler, cümle yapısı ve anlatım tarzıdır.

1 EŞLEŞTİRME

Dilin işlevlerini temel amaçlarıyla eşleştiriniz.

Göndergesel	Şiirsel	Alıcıyı Harekete	Dil Ötesi
Nesnel bilgi iletme	Estetik haz uyandırma	Yönlendirme ve emir	Dil kurallarını açıklama

b 1. Göndergesel İşlev
c 2. Şiirsel İşlev
d 3. Alıcıyı Harekete Geçirme
a 4. Dil Ötesi İşlev

a) Dil bilgisi kurallarını ve kavramları açıklama
b) Nesnel bilgi verme ve gerçeği olduğu gibi iletme
c) İletinin kendisinde estetik haz ve çağrışım uyandırma
d) Davranış değişikliği sağlama ve yönlendirme

2 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Metin türleri ve dilin işlevleriyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

Sanatsal Metin	Öğretici Metin	Kurgusal Yapı	Özgün Üslup
Öznel ve estetik	Nesnel ve bilgi odaklı	Hayal gücüyle inşa	Yazarın söz seçimi

	D	Y
Öğretici metinlerde kelimeler ağırlıklı olarak gerçek (ilk) anlamında kullanılır.	☑	☐
Edebî metinlerde amaç doğrudan okuyucuya pratik bilgi kazandırmaktır.	☐	☑
Yazarın sözcük seçimi ve cümle kurma tarzı onun özgün üslubunu oluşturur.	☑	☐
Masal ve fabl türleri öğretici metinler sınıfında yer alır.	☐	☑

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki ders kitabı kesitine göre bilimsel makalelerde ve ansiklopedilerde dil ağırlıklı olarak hangi işlevde kullanılır?

GÖNDERGESEL İŞLEV · ÖĞRETİCİ METİNLER

"Su, 1 atmosfer basınç altında 100 °C'de kaynar."

İleti nesnel gerçeğe yöneliktir; kelimeler ilk anlamıyla kullanılır.

A Göndergesel işlev
B Heyecana bağlı işlev
C Şiirsel işlev
D Kanalı kontrol işlevi

4 KISA CEVAP

'Zarf-fiiller cümleye durum veya zaman anlamı katar.' cümlesinde dil hangi işlevde kullanılmıştır?

DİL ÖTESİ İŞLEV · DİL BİLGİSİ İLKELERİ

"Zarf-fiiller cümleye durum veya zaman anlamı katar."

İleti doğrudan doğruya dilin kurallarını açıklamayı amaçlar.

Dil ötesi işlevde kullanılmıştır.

5 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki okul afişinde yer alan 'Bahçedeki atıkları hemen geri dönüşüm kutularına bırakınız!' uyarısında dil hangi işlevdedir?

ALICIYI HAREKETE GEÇİRME İŞLEVİ

"Bahçedeki atıkları hemen geri dönüşüm kutularına bırakınız!"

İleti alıcıda somut bir eylem veya davranış değişikliği hedefler.

A Alıcıyı harekete geçirme işlevi
B Göndergesel işlev
C Dil ötesi işlev
D Kanalı kontrol işlevi

6 TABLOYU TAMAMLA

Metin türlerini amaç, gerçeklik ve dil işlevine göre sınıflandırınız.

Metin Türü	Temel Amaç	Gerçeklikle İlişki	Ağırlıklı Dil İşlevi
Edebî Metin	Estetik haz uyandırma	Kurgusal gerçeklik	Şiirsel işlev
Öğretici Metin	Bilgi verme ve açıklama	Nesnel gerçeklik	Göndergesel işlev
Makale / Deneme	Düşünceyi aktarma	Fikirsel / bilimsel	Göndergesel işlev
Hikâye / Roman	Olay anlatımı	Sanatsal kurgu	Şiirsel ve heyecana bağlı

7 SIRALAMA

Görselde verilen metin tahlili ve üslup incelemesi adımlarını sıraya diziniz.

1 Metnin yazılış amacını ve hedef kitlesini belirleme

3 Kullanılan dilin işlevini ve söz sanatlarını tahlil etme

2 Gerçeklikle ilişkisini (kurgusal veya nesnel) saptama

4 Metnin türünü ve yazarın özgün üslup niteliğini ortaya koyma

8 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Dilin işlevleriyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

	D	Y
'Sesim net geliyor mu?' sorusunda dil kanalı kontrol işlevindedir.	☑	☐
Sanatsal metinlerde sözcükler yalnızca sözlükteki ilk anlamıyla sınırlıdır.	☐	☑
Özgün bir üslup yazarın diğer sanatçılardan ayrılmasını sağlar.	☑	☐
Bilimsel raporlarda öznel ve mecazlı üslup tercih edilir.	☐	☑

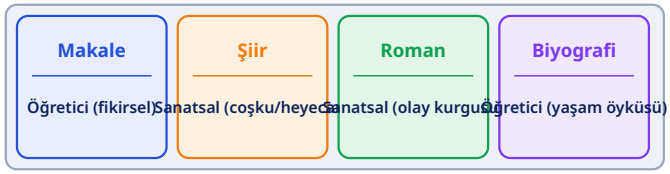
9 KISA CEVAP

Bir yazarın duygu ve düşüncelerini anlatırken kullandığı kendine özgü anlatım tarzı ve sözcük seçimine ne denir?

Üslup (biçem) adı verilir.

10 EŞLEŞTİRME

Metin türlerini ait oldukları ana gruplarla eşleştiriniz.

d 1. Makale

a 2. Şiir

b 3. Roman

c 4. Biyografi

a) Sanatsal Metinler (Coşku ve heyecanı dile getiren)

b) Sanatsal Metinler (Olay çevresinde gelişen kurgusal)

c) Öğretici Metinler (Kişisel hayatı konu alan)

d) Öğretici Metinler (Gazete çevresinde gelişen)

11 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen edebiyat kavramını bulunuz.

Sanatçının duygu ve düşüncelerini aktarırken sergilediği özgün anlatım yolu ve biçem (5 Harf). Ü S L U P

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

Ü

12 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Sanatsal metin ile öğretici metin arasındaki temel amaç farkını kısaca açıklayınız.

Sanatsal metin estetik zevk uyandırır; öğretici metin.